

Avrupa Birliği Ülkelerinde Mesleki Yönlendirmelerin İncelenmesi

IŞIL GÜLMEZ

Karamürsel Anadolu Lisesi

Özet: Bu araştırmada Avrupa Birliği üye ülkelerinin mesleki eğitim açısından eğitim sistemleri incelenmekte ve bu ülkelerde mesleki yönlendirmeye ilişkin karşılaştırmalı analizler yapılmaktadır. Araştırmada Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin eğitim sistemlerinin zorunlu eğitim kapsamında mesleki yönlendirme ve geçişlerin nasıl yapıldığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma tarama niteliğinde bir çalışma olup, EURYDICE (2012) OECD (2011), OECD (2010)'den erişilebilen bilgiler ve mesleki yönlendirme ile ilgili literatür taraması yoluyla edinilen bilgilerden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda Avrupa Birliği ülkelerinde mesleki rehberlikten, sadece merkezi hükümetin değil aynı zamanda yerel otoriteler, kurum, kuruluşlar ve okul yönetimlerinin de sorumlu olduğu görülmektedir. Avrupa Birliği ülkelerinin eğitim sistemleri incelendiğinde mesleki yönlendirmelerin genellikle lise düzeyinde yapıldığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mesleki yönlendirme, eğitim sistemleri, AB ülkeleri.

Investigating Vocational Guidance in European Countries

Abstract: The purpose of this study is to analyze vocational education and training systems of EU countries in a comparative perspective. This study also explores how vocational guidance and transitions are provided through compulsory education in European countries. The survey method was used in order to contain data from EURYDICE (2012) OECD (2011), OECD (2010) and literature review on vocational guidance. The study shows that not only central government but also institutions, local authorities, organizations and school administrations are responsible for vocational guidance in European countries. When educational systems in European countries are analyzed, it is observed that vocational guidance is basically required provided in secondary schools.

Keywords: Vocational guidance, educational systems, EU countries.

Atıf için/cite as:

Gülmez, I. (2014). Avrupa Birliği ülkelerinde zorunlu eğitim kapsamında mesleki yönlendirmelerin incelenmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama [Journal of Education and Humanities: Theory and Practice]*, 5(9), 93-129.

Son yıllarda bilim ve teknolojiadaki gelişmelerle dünya küreselleşme sürecine girmiştir. Günümüz bilgi toplumunda bilişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler, bir yandan küreselleşme olgusuyla dünyanın küçülmesine yol açmış, diğer taraftan bilgiyi ana sermaye haline getirmiştir (Duman, Özpeynirci ve Bezirci, 2005). Küreselleşme ve bilginin sermaye ve rekabet avantajı haline gelmesi; değişen koşullara uyum sağlayabilmek, piyasa ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve rekabet avantajı oluşturabilmek açısından mesleki bilginin önemini artırmıştır. Bu nedenle dünyada bilgi, beceri ve yetkinliğe dayalı meslekî ve teknik eğitim giderek önem kazanmaktadır. Araştırmalar mesleki eğitim için yatırım yapmanın ekonomik getiri sağladığını ve Almanya gibi güçlü mesleki eğitim sistemine sahip ülkelerin genç işsizlikle mücadelede nispeten başarılı olduklarını göstermektedir (OECD, 2012).

Mesleki rehberlik, bireylerin var olan fırsatlar arasından, farklı yetenek, ilgi ve değerlerine uygun seçimler yapmak için gerekli kaynaklara erişimlerinin sağlanması, zorlukları aşmak için ihtiyaç duydukları becerileri kazanmaları ve kariyerlerini planlamalarına katkı sağlaması açısından önemlidir (CEDEFOP 2008). Mesleki yönlendirmenin etkili olabilmesi için, kişilerin anlık karar vermelerine yardım etmek yerine kariyer yönetim becerilerinin gelişmesi için hizmetler sağlanmalıdır (OECD, 2003).

Mesleki rehberlik ve yönlendirme hizmetlerinin kişilerin bilgi ve becerilerini ve işgücü piyasası ihtiyaçlarını dikkate alması gerekmektedir. Mesleki programlar sadece işle ilgili değil işe yerleşebilme ve girişimcilikle de ilgilidir (Hakim, 1994: akt: Watts, 2013). Genel olarak pek çok orta ve düşük gelirli ülkelerde, mesleki bilgiler özellikle de işgücü piyasası bilgileri oldukça sınırlıdır (Sultana ve Watts, 2007; Zelloth, 2009: akt: Watts, 2013).

Dünyada mesleki eğitim uygulamalarına bakıldığında mesleki rehberlik verilirken planlama ve koordinasyon konusunda bazı eksiklikler görülmektedir. OECD ülkelerinin bir çoğunda sağlanan mesleki eğitim kısa dönemli karar vermeye odaklanmakta ve kariyer yönetim becerilerinin gelişmesi konusunda yetersiz kalmaktadır. Örneğin Akdeniz bölgesindeki bazı ülkelerde mesleki rehberlik ve yönlendirme, çoğunlukla sınav sonuçları temelinde yapılmaktadır. Buna göre daha az başarılı öğrenciler, genel eğitime giden öğrenci akışını sınırlandırmak için mesleki eğitime

yönlendirilir (Perez ve Hakim, 2006: akt: Watts, 2013). Bu bakımdan mesleki eğitimin konumu genel eğitimde başarısız olanlar için zorunlu istikamet olarak görülmektedir (Watts, 2013).

Türkiye’de okullarda yapılan mesleki rehberlik ve yönlendirme çalışmalarının ve mesleki gelişimin arz talep projeksiyonları temel alınarak desteklenmesi konusunda henüz istenilen düzey yakalanamamıştır (Euroguidance, 2012). OECD (2003) raporuna göre kariyer rehberliği hizmetinde eğitim ve işgücü piyasası sektörleri çapında hizmet ve kaynak gelişimlerdeki koordinasyon eksikliği önemli bir sınırlılıktır. Bu çerçevede ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde rehberlik hizmetleri sunanlar arasında işbirliğinin ve koordinasyonun etkin şekilde sağlanması gerekmektedir (CEDEFOP 2008). Diğer yandan yasal mesleki rehberlik kurumlarının azlığı önemli bir eksikliklerdir. Ayrıca ortaokulların % 31’i ile ilkokulların % 70’inin rehber öğretmenleri bulunmamaktadır (Akkok, 2006: akt: Yeşilyaprak, 2012). Bazı okullarda 1000 veya daha fazla öğrenci için sadece 1 danışman bulunmaktadır; bu nedenle gerekli eğitimsel-mesleki hizmetlerin yeterli derecede sağlanmadığını göstermektedir. Birçok öğrenci de bu durumda mesleki seçimlerini ertelemektedir (Ültanır, 2012). Gençlere verilen rehberlik bilgileri oldukça sınırlıdır ayrıca bu konuda yardıma ulaşmak zordur (Yeşilyaprak, 2012).

Mesleki yönlendirme ile ilgili ülkemizde yaşanan bu sorunlar, çağın gerisinde kalınmaması için diğer ülkelerdeki uygulamalarının ve eğitim çıktılarının incelenmesini ve gerekliliklerine uygun biçimde eğitim sistemlerini yenilemeleri gerekmektedir. Bu nedenlerle ülkemiz eğitim sisteminin gelişen teknoloji ve yeniliklere uyum sağlayabilmesi adına gelişmiş ülkelerin eğitim sistemleri yapılanmasının incelenmesi ve ülkemizdeki eğitim yapılanmasıyla karşılaştırılması önemlidir.

Mesleki Rehberlik

Meslekî rehberlik, bireyi kendi ilgi ve yeteneği ile meslekler hakkında bilgi sahibi yaparak kendine uygun bir mesleği seçip bu alanda ilerlemesine yardım etme sürecidir. Bu süreç, bireyin geleceğini planlamasına ve bir iş bulması konusunda doğru karar almasına yardım etmek bakımından önemlidir (MEB, 2013).

Avrupa'daki Durum ve Çalışmalar

İş piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda meslekî ve teknik eğitim verilmesi, eğitim-istihdam ilişkisinin güçlendirilmesi, aktif işgücü piyasası politikalarının etkin olarak uygulanması ve mesleksizlik sorununun çözülerek iş gücünün istihdam edilebilirliğinin artırılması gelişmiş ülkelerin öncelikli konuları arasında yer almaktadır (MEB, 2013). Mesleki rehberlik hizmetlerinin koordinasyonuna ve yönlendirilmesine olan ihtiyacın varlığı uzun süredir kabul edilmektedir. Avrupa ülkeleri, rehberlik hizmeti sunumu konusunda politika ve sistemlerindeki koordinasyon ve tutarlılığı arttırmaya çalışmaktadır (CEDEFOP 2008). Avrupa ülkeleri, mesleki rehberliğin koordinasyonunu sağlamak amacıyla ortak bir platformda rehberlikteki aktörler ve paydaşları bir araya getirerek ulusal forumlar ve benzer politika koordinasyon mekanizmalarının oluşturmaktadır. Örneğin Litvanya'da, Ulusal Kariyer Rehberlik Konseyi, ulusal kariyer rehberlik stratejisinin seyrini ve ulusal kariyer rehberlik hizmetlerinin gelecekteki gelişimini gözden geçirmektedir. Danimarka'da Eğitimsel ve Mesleki Rehberlik Ulusal Diyalog Forumu düzenli olarak kilit politik konularda tartışmaları ve yansımaları tetiklemek için konferanslar ve seminerler düzenlemektedir (CEDEFOP 2008). Birleşik Krallık mesleki rehberlik hizmetlerini koordine etmek için ulusal bir yönetim kurulu oluşturmuştur. Lüksemburg, mesleki rehberlik hizmetlerinin stratejik planlarını geliştirmek için bazı adımlar bildirmiştir, ve Polonya mesleki rehberlik için temel paydaşları kapsayan hükümet dışı ulusal bir forum oluşturmuştur (OECD, 2003).

Eğitim ve Çalışma Bakanlıkları, rehberlik politikasının geliştirilmesi ve hizmet sunumunda temel taşlar olma eğilimindedirler. Bu bakanlıkların bu konudaki rolleri ise kaynakları paylaşmak ve havuz haline getirmek, etkin şekilde kullanmak üzere işleri koordine etmek, ortak hizmet standartları geliştirmek, eğitim paylaşımı yapmak, topluma kariyer rehberlik hizmetlerinde daha tutarlı bir imaj sunmak, vatandaşlara, aşamalı olarak hareket edilerek öğrenme ve iş ile ilgili rehberlik ihtiyaçlarının nasıl karşılanabileceğini göstermek rolleri vardır (CEDEFOP 2008).

Dünyada mesleki rehberliğin uygulanması konusunda birtakım eksiklikler bulunmaktadır. Eğitim ve mesleki seçimi ile ilgili eksikliklerden en önemlisi mesleki eğitim ve yönlendirme hizmetlerinin okulu erken bırakmayı önleme stratejilerinin bir parçası olmaktan uzak oluşudur. Mesleki rehberliği , okulların okulu erken bırakan veya vasıfsız gençleri

tespit etmek ve yardımcı olma stratejisinin bir parçası haline getirmek gerekmektedir (Mosberger, vd., 2012). Mesleki eğitim konusunda daha yerinde karar verilebilmesi için iş piyasasının ihtiyaçlarını bilmek gerekmektedir. CEDEFOP, Avrupa Birliği'nde üniversite düzeyinde yeterlilik gerektiren iş oranının 2010'daki %29'dan 2020'de %34'e çıkacağını beklemektedir. Aynı periyotta düşük yeterlilik gerektiren iş oranının ise %23'ten %28'e düşeceği öngörülmektedir (European Commission, 2012).

Okullarda mesleki eğitimin etkili biçimde sağlanması için planlı çalışmalara ihtiyaç vardır. Bu konuda ülkeler arasında standardizasyon eksikliği bulunmaktadır. Müfredat çerçevesinde mesleki rehberliğe ayrılan zaman ve mesleki rehberliğin hangi sınıf düzeylerinde yapıldığına dair uygulamalar ülkeler arasında değiştii gibi ülke içinde okuldan okula da değişebilmektedir (Dabula ve Makura, 2013). Avrupa ülkelerinde zorunlu eğitim kapsamında kesintisiz eğitim yapan ülkelerin yanında kesintili eğitim yapan ülkeler de bulunmaktadır. Bu ülkelerde genellikle zorunlu eğitimin orta kısmında mesleki yönlendirmeler yapılmaktadır. Zorunlu eğitim kapsamında öğrencilerin karşısına iki seçenek çıkmaktadır; genel ve mesleki eğitim. Bunların yanı sıra incelenen ülkelerde zorunlu eğitim kapsamında yönlendirme yapan ülkelerde Almanya, Belçika, Hollanda, Macaristan, Portekiz, Romanya, Slovakya gibi ülkelerde okul-iş yeri işbirliğiyle çıraklık uygulaması bulunmaktadır. Avrupa ülkelerinde zorunlu eğitim kapsamında müfredata dahil olarak veya müfredat dışında öğrencilerin meslekleri tanımlarını sağlamak ve meslek seçimlerini kolaylaştırmak için mesleki eğitim dersleri uygulanmaktadır. Okul ve yerel firmaların ortaklığı öğretmen ve öğrencilerin işyerlerinde zaman geçirmesini sağlamaktadır. Araştırmalar, gençlerin meslek ile ilgili gerçek işyerinden bilgileri ve çalışanlarla etkileşimleri önemsediiğini göstermektedir (OECD, 2010).

Literatüre göre öğrencilerin kariyer planlama ve karar verme süreci ortaöğretim öncesine dayanmaktadır (Manitoba, 2004; Lazarus ve Ihuoma, 2013). Owuamanam (2003: akt: Joseph, Ojo ve Eunice Olufunmilayo, 2013), çalışmasında özellikle orta dereceli okulların başından sonuna kadar organize edilecek mesleki ve kariyer programının önemini vurgulamaktadır. Bu bakımdan kariyer geliştirme ile ilgili konuların ortaöğretim öncesinde müfredata eklenmesi önemlidir. Ancak okullarda, mesleki rehberlik çoğunlukla müfredatın zorunlu bir parçası değildir. Mesleki gelişim programının zorunlu olmasa bile en az 9. sınıfta

başlayıp 12. sınıfa kadar sürmesi gerekmektedir (Manitoba, 2004). Bazı ülkelerde mesleki rehberlik zorunlu ya da müfredatta olmamasına rağmen; müfredat çerçevesinde seçimlik öge olarak yer almaktadır. Mesleki rehberliğin müfredata dahil edildiği durumlarda ayrı bir ders veya diğer derslere entegre olarak işlenmektedir (Dabula ve Makura, 2013).

Ayrıca mesleki rehberliğe erişim konusunda büyük boşluklar bulunmaktadır (OECD, 2003). Mesleki rehberlik ve yönlendirme hizmetlerinin sürecin sonuna kadar erişilebilir olması, öğrencilerin kendi planlarını gözden geçirmeleri açısından önemlidir. Örneğin Macaristan'da mesleki orta okul öğrencilerinin 4'te birinin üzerindeki öğrenciler ve mesleki eğitim öğrencilerinin 3'te biri tekrar başlama fırsatları olsaydı farklı bir mesleki seçeceklerini belirtmişlerdir (Kis vd., 2008, s. 26: akt: Watts, 2013).

Türkiye'deki Durum

Türkiye'de Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın 2012'de yaptırdığı araştırmanın sonuç raporuna göre 2013 yılında meslekî ve teknik becerilere orta ölçekli firmalarda %61,8, küçük ve büyük ölçekli firmalarda ortalama %56,5 ve mikro ölçekli firmalarda %53,4 oranında ihtiyaç vardır. Araştırma sonuçları ve iş piyasası ihtiyaçları değerlendirildiğinde günümüzde eleştirel düşünme, karar alma, problem çözme, işbirlikli çalışma, iletişim becerileri, yönetim/liderlik becerileri, yabancı dil ve yenilikçilik gibi becerilere yönelik ihtiyaç da büyümektedir (MEB, 2013). Bu nedenle bireylerin meslek yaşamına hazırlanmasında doğru alanlara yönlendirilmesi için mesleki yönlendirme önem kazanmaktadır.

Türkiye'de okul rehberlik servisleri ile Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde (RAM) sunulan rehberlik hizmetleri kişisel ve sosyal rehberlik, eğitsel rehberlik ve meslekî rehberlik olmak üzere üç temel başlık altında toplanmaktadır. Bakanlık bünyesindeki tüm rehberlik ve psikolojik danışma (PDR) hizmetleri okul rehberlik servisleri ile Rehberlik ve Araştırma Merkezleri aracılığı ile Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği kapsamında yürütülmektedir. Meslekî rehberlik hizmetlerini Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) yürütmektedir (MEB, 2013). 2012'den bu yana Türkiye'de zorunlu eğitim 12 yıla çıkmıştır. Bu yeni yasa değişikliğiyle eğitim, 4 yıl ilkökul, 4 yıl ortaokul ve 4 yıl lise

olarak yapılandırılmıştır (Ültanır, 2012). Birinci kademeyi tamamlayan öğrenciler ortaokula veya imam hatip ortaokuluna devam etmektedir. İkinci kademeyi tamamlayan öğrencilerden sınavla öğrenci alan (Fen, Anadolu vb.) okullara devam etmek isteyenler seviye belirleme sınavına girmektedir. Bu okullardan birisine yerleşemeyen ya da sınava girmeyen öğrenciler sınavsız öğrenci alan okullardan birisine devam etmektedir. Ortaöğretim seviyesinden mezun olan öğrenciler işgücüne katılabilmekte, ön lisans programlarına geçiş yapabilmekte veya YGS ve LYS sınav sonuçlarına göre bir üst öğrenime devam edebilmektedirler (MEB, 2013). Bu şekilde farklı düzeyler arasında yatay ve dikey geçişlere imkan tanınmıştır. Ortaokulda; Türkçe, matematik, fen, sosyal bilgiler ve yabancı dil gibi derslerin yanında seçmeli dersler açılmıştır (Ültanır, 2012).

Türkiye’de mesleki rehberlik faaliyetlerine ilişkin mevcut yapı çok dağınıktır. Farklı kurum ve kuruluşların sahip olduğu mekanizmalar ve fiziki mekanlar birbirinden bağımsızdır. İlkokul ve ortaokullarda mesleki eğitim ve yönlendirme sınırlıdır. İş dünyasının tanınması için çok az hazırlık yapılmaktadır. Mesleki rehberlik büyük ölçüde sınav sonucunda tercih yapmak olarak değerlendirilmekte, rehberlik servisleri de bu algı ile sınırlı hizmet vermektedir (Euroguidance, 2012). Mesleki eğitim ile ilgili yapılan programlar öğrencileri yükseköğretime hazırlama amaçındadır. Bu programlar, öğrencilerin mesleki yönden gelişmelerine katkı sağlama açısından yetersizdir. Bu açıdan ülkemiz kalifiye eleman yetiştirme konusunda sıkıntı çekmektedir.

Mesleki rehberlik hizmetlerini yürütecek kişilerin eğitimi konusunda eksiklikler bulunmaktadır (Mosberger, vd., 2012). Bu, bazı durumlarda bilginin toplanmasını zorlaştırmaktadır. Kilit bilgi sağlayıcıların (uzmanlar, aktörler ve paydaşlar) bunları henüz nasıl yorumlayacaklarını bilememektedir (CEDEFOP 2008). **Mesleki rehberlik eğitiminin verilmesi için personel ihtiyacını karşılayabilecek düzeyde yetişmiş öğretmen eksikliği sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.** Mevcut kariyer hizmetlerinin genellikle kişisel veya çalışma rehberlik üzerinde yoğunlaşmaktadır. Kariyer yönetimi ve girişimcilik becerilerini geliştirmek ve istihdam seçeneklerini göz önüne alarak öğrencilere yardım etme konusunda oldukça yetersizdir. **Psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri, ilkokul düzeyinde serbest zaman etkinliklerinde, ortaokul düzeyinde ise danışmanlık/ sosyal etkinlik derslerinde sunulmaktadır** Liselerde ise öğrenciler, rehberlik ve danışmanlık dersi programına alınmaktadır. Mesleki danışmanlık ve rehberlik mesleki seçimde uygun kaynak sağlamaktadır (Ültanır, 2012).

Mesleki Rehberlik Uygulamalarının Eksiklikleri

Avrupa ülkeleri mesleki yönlendirme konusunda bu anlamda bir takım reformlar uygulamıştır ancak reform çalışmalarının bazı eksiklikleri bulunmaktadır. Politikacı ve karar vericiler, süreci hesaba katmamakta, sonuca odaklanmaktadırlar (Deci ve Ryan, 2002). Süreç değerlendirme konusunda tüm paydaşların katıldığı bir değerlendirme süreci bulunmamakta, öğretim değerlendiricileri sürece katılmamaktadır. Performans tabanlı değerlendirmeler ve standart değerlendirmelerinin bir araya getirilerek çoklu değerlendirme yapılmamaktadır Bununla birlikte mesleki yönlendirme konusunda uzman eksikliği bulunmaktadır. Ayrıca okullar, ülke ekonomisinin taleplerini karşılayacak işgücü oluşturmak için öğrencileri yönlendirmede işbirliği yapma konusunda yetersiz kalmaktadır (OECD, 2011).

Bu çalışmanın amacı, Türkiye ile Avrupa Birliği üye ülkelerinin mesleki eğitim açısından eğitim sistemleri incelemek ve bu ülkelerde mesleki yönlendirmeye ilişkin karşılaştırmalı analizler yapmaktır.

Bu çalışma ile ayrıca Avrupa Birliği'ne üye ülkeler baz alınarak mesleki rehberlik ve yönlendirmenin önemine vurgu yapılacak ve bu ülkelerdeki mesleki yönlendirmenin nasıl uygulandığı ve mesleki yönlendirme çıktıları incelenecektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Mesleki rehberlik ve yönlendirme Avrupa Ülkelerinde nasıl uygulanmaktadır?
2. Avrupa Ülkelerinde Mesleki eğitim nasıl uygulanmaktadır?
3. Avrupa Ülkelerindeki Mesleki eğitimin çıktıları nelerdir?
4. Avrupa Ülkelerindeki Mesleki rehberlik ve yönlendirmenin öğrencinin kişisel ve mesleki başarıları üzerindeki etkileri nelerdir?

Yöntem

Evren Örnekleme

Araştırma kapsamında amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak mesleki yönlendirme bilgileri yayınlanan ülkelerden Avrupa Birliği ülkelerinden Almanya, Avusturya, Belçika-Alman, Belçika-Flaman, Belçika-Fransız, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç, Kıbrıs, İsviçre, İzlanda, Letonya, Macaristan, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya, Slovenya, UK(Galler), UK(İngiltere), UK(İskoçya), UK(Kuzey İrlanda) ve Yunanistan olmak üzere toplam 28 ülke incelenmiştir.

Veri Toplama Araçları ve Sınırlılıklar

Araştırma tarama niteliğinde bir çalışma olup, Avrupa Eğitim için Bilgi Ağı'ndan (2012) OECD (2010), OECD (2011)'den erişilebilen bilgilerin yanı sıra literatür taraması yoluyla edinilen bilgilerden yararlanılmıştır. Tablolar Eurydice ülke raporları ve istatistik raporlarından araştırmacının derlediği bilgilerden oluşturulmuştur. Araştırmada, ülkelerin eğitim sisteminde yapılanma modelleri ile ilgili olarak, (2012) OECD (2010), OECD (2011)'dan yer alan bilgilerden yararlanılmıştır. Araştırma kapsamında Avrupa Birliği ülkelerinden verilerini sunan ve ulaşılabilen toplam 28 ülke incelenmiştir.

Bulgular

1. Mesleki rehberlik ve yönlendirme Avrupa Ülkelerinde nasıl uygulanmaktadır?

Zorunlu eğitim kapsamında yönlendirme yapan ülkeler hangileridir? Koşulları nelerdir?

İncelenen ülkeler arasında zorunlu eğitim kapsamında mesleki yönlendirme yapan ülkeler Tablo 1'de görölmektedir.

Tablo 1. Zorunlu Eğitim Kapsamında Mesleki Yönlendirme Yapan Ülkeler

Ülke	Okul Türü 1	Okul Türü 2	Okul Türü 3	Okul Türü 4
Almanya	Genel Eğitim	Mesleki Eğitim		
Avusturya	Genel Eğitim	Mesleki Eğitim		
Belçika-Alman	Genel Eğitim	Mesleki Eğitim	Teknik Eğitim	
Belçika-Flaman	Genel Eğitim	Mesleki Eğitim	Teknik Eğitim	
Belçika-Fransız	Genel Eğitim	Mesleki Eğitim	Teknik Eğitim	Sanat Eğitimi
Bulgaristan	Genel Eğitim	Mesleki Eğitim	Birleştirilmiş Lise	
Çek Cumhuriyeti	Genel Eğitim	Konservatuar		
Fransa	Genel Eğitim	Mesleki Eğitim	Teknik Eğitim	Genel ve Teknik Eğitim
Hollanda	Genel Eğitim	Mesleki Eğitim		
İrlanda	Genel Eğitim	Mesleki Eğitim		
Kıbrıs	Genel Eğitim	Teknik Eğitim		
Letonya	Genel Eğitim	Mesleki Eğitim		
Macaristan	Genel Eğitim	Mesleki Eğitim	Mesleki ve Teknik Eğitim	
Polonya	Genel Eğitim	Mesleki Eğitim	Teknik Eğitim	
Portekiz	Genel Eğitim	Teknik Eğitim		
Romanya	Genel Eğitim	Mesleki Eğitim		
Slovakya	Genel Eğitim	Mesleki Eğitim		

Kaynak: EURYDICE, 2011

Tablo 1 incelendiğinde yönlendirmelerin genellikle lise düzeyinde yapıldığı görülmektedir. Zorunlu eğitim kapsamında öğrencilerin karşısına iki seçenek çıkmaktadır; genel ve mesleki eğitim. Bunların yanı sıra incelenen ülkelerde zorunlu eğitim kapsamında yönlendirme yapan ülkelerde Almanya, Belçika, Hollanda, Macaristan, Portekiz, Romanya, Slovakya gibi ülkelerde okul-iş yeri işbirliğiyle çıraklık uygulaması bulunmaktadır. Tabloda zorunlu eğitim kapsamında öğrencilere sunulan okul türleri görülmektedir. Bir alttaki tabloda ise öğrencilere sunulan okul türlerinin öğrenci alım kriterleri yer almaktadır.

Avrupa'da Mesleki Rehberlik Konusunda Sorumlu Makamlar

Avrupa Birliği üye ülkelerinde mesleki rehberliklerinden çalışma ve istihdamdan sorumlu bakanlıklar ve eğitimden sorumlu bakanlıklardır. Bakanlıkların yanı sıra yerel otorite, kurum ve kuruluşların yanı sıra okul yönetimleri mesleki rehberlik konusunda rol almaktadır (OECD, 2010). AB ülkelerinde mesleki rehberlik sorumlu makamlar incelendiğinde ülkelerde mesleki rehberlikle ilgili rollerin dağılımı Tablo 1'deki gibidir.

Tablo 2. Mesleki Rehberlikle İlgili Rollerin Dağılımı

Ülke	Sorumlu Birim
Almanya	Merkezi Yönetim, Bölgesel /Yerel Otorite, Okul
Avusturya	Merkezi Yönetim, Bölgesel /Yerel Otorite, Okul
Belçika-Alman	Merkezi Yönetim, Bölgesel /Yerel Otorite, Okul
Belçika-Flaman	Bölgesel /Yerel Otorite
Belçika-Fransız	Bölgesel /Yerel Otorite
Bulgaristan	Merkezi Yönetim
Çek Cumhuriyeti	Merkezi Yönetim
Danimarka	Merkezi Yönetim, Bölgesel /Yerel Otorite
Estonya	Merkezi Yönetim
Finlandiya	Merkezi Yönetim, Bölgesel /Yerel Otorite
Fransa	Merkezi Yönetim
Hollanda	Merkezi Yönetim, Okul
İrlanda	Merkezi Yönetim
İspanya	Merkezi Yönetim
İsveç	Merkezi Yönetim
Kıbrıs	Merkezi Yönetim
İzlanda	Merkezi Yönetim, Bölgesel /Yerel Otorite
Letonya	Merkezi Yönetim
Macaristan	Merkezi Yönetim
Norveç	Merkezi Yönetim, Bölgesel /Yerel Otorite
Polonya	Merkezi Yönetim
Portekiz	Merkezi Yönetim
Romanya	Merkezi Yönetim
Slovakya	Merkezi Yönetim, Okul
Slovenya	Merkezi Yönetim
UK(Galler)	Merkezi Yönetim, Bölgesel /Yerel Otorite
UK (İngiltere)	Merkezi Yönetim, Bölgesel /Yerel Otorite
UK(İskoçya)	Bölgesel /Yerel Otorite, Okul
UK(Kuzey İrlanda)	Merkezi Yönetim, Bölgesel /Yerel Otorite

Tablo 1'e göre incelenen 28 ülkede mesleki eğitimde sorumluluk en fazla merkezi yönetimlere aittir (27 atıf - %90), merkezi yönetimden sonra Bölgesel / Yerel Otoritelerin sorumluluğu gelmektedir (15 atıf - %50), son olarak mesleki eğitimde okulların sorumluluğu bulunmaktadır (10 atıf - %33). Ülkelerin mesleki rehberliklerinden sorumlu makamların dağılımı incelendiğinde sorumluluklara ilişkin en fazla atıf yapılan makam bakanlıklar olmuştur (38 atıf). Bakanlıklar arasında en fazla çalışma ve istihdamdan sorumlu bakanlıklar (17 atıf) daha sonra eğitimden sorumlu hükümetler sorumluluk (21 atıf) almaktadır. Hükümetten sonra çok yerel ve bölgesel kurum ve kuruluşlar mesleki rehberlikle ilgili sorumluluk üstlenmiştir (37 atıf). Üçüncü olarak en fazla okullar sorumluluk almıştır (17 atıf). Avrupa Birliği ülkelerinde sadece merkezi hükümetin değil aynı zamanda yerel otoritelerini kurum ve kuruluşların ve okul yönetimlerinin mesleki rehberlik konusunda rol aldığını göstermektedir.

Bölgesel / Yerel Otoritelere İlişkin Sorumlulukların Dağılımı

İncelenen ülkelerde mesleki eğitim sorumluluğuna ilişkin dağılım incelendiğinde bölgesel / yerel otoritelere ilişkin olarak Tablo 3'teki sonuçlar elde edilmektedir.

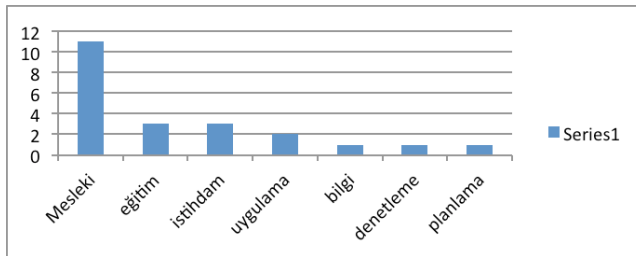
Tablo 3. Bölgesel / Yerel Otoritelere İlişkin Sorumlulukların Dağılımı

Sorumlu Makam	Sorumluluk Alanı	Atıfta bulunma sayısı	Yüzde
Bölgesel / Yerel Otorite	Mesleki rehberlik	11	% 50
	Eğitim rehberliği	3	% 14
	İstihdam	3	% 14
	Uygulama	2	% 9
	Bilgi ve danışmanlık	1	% 5
	Denetleme	1	% 5
	Planlama	1	% 5

Kaynak: EURYDICE, 2011

Tablo 2'de görüldüğü üzere incelenen ülkelerdeki bölgesel / yerel otoriteler en fazla mesleki rehberlik alanında sorumluluk almaktadır (11 atıf - % 50). Bölgesel / yerel otoritelerin önem sırasına göre diğer sorumluluk alanları; eğitim rehberliği, istihdam, uygulama, bilgi ve danışmanlık, denetleme ve planlamadır. Tablo 2'de elde edilen sonuçlar Şekil 1'de grafiksel olarak ifade edilmiştir.

Şekil 1: Bölgesel / Yerel Otoriteler Sorumluluk Alanları

Kaynak: EURYDICE, 2011

Merkezi Otoriteye İlişkin Sorumlulukların Dağılımı

İncelenen ülkelerde mesleki eğitim sorumluluğuna ilişkin dağılım incelendiğinde merkezi yönetime ilişkin olarak Tablo 3'teki sonuçlar elde edilmiştir.

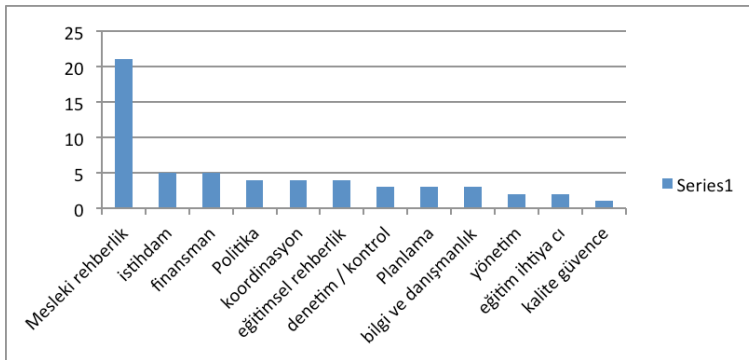
Tablo 4. Merkezi Otoriteye İlişkin Sorumlulukların Dağılımı

Sorumlu Makam	Sorumluluk Alanı	Atıfta bulunma sayısı	Yüzde
Merkezi otorite	Mesleki Rehberlik	21	% 37
	İstihdam	5	% 9
	Finansman	5	% 9
	Politika	4	% 7
	Koordinasyon	4	% 7
	Eğitimsel Rehberlik	4	% 7
	Denetim / Kontrol	4	% 7
	Planlama	3	% 5
	Bilgi ve Danışmanlık	3	% 5
	Yönetim	2	% 4
	Eğitim İhtiyacı	2	% 4

Kaynak: EURYDICE, 2011

Tablo 3'te görüldüğü üzere incelenen ülkelerdeki merkezi yönetimler en fazla mesleki rehberlik alanında sorumluluk almaktadır (21 atıf - % 37). Tablo 3'te yer alan sonuçlar, Şekil 2'de grafik olarak gösterilmiştir.

Şekil 2. Merkezi Otorite Sorumluluk Alanları

Kaynak: EURYDICE, 2011

Şekil 2'de görüldüğü gibi merkezi yönetimlerin önem sırasına göre diğer sorumluluk alanları; istihdam, finansman, politika, koordinasyon, eğitimsel rehberlik, denetim/kontrol, planlama, bilgi ve danışmanlık, yönetim, eğitim ihtiyacı ve kalite güvencesidir.

Okulların Sorumluluk Alanları

İncelenen ülkelerde mesleki eğitim sorumluluğuna ilişkin dağılım incelendiğinde okulların sorumluluklarına ilişkin olarak Tablo 5'teki sonuç elde edilmektedir.

Tablo 5. Okulların Sorumluluk Alanları

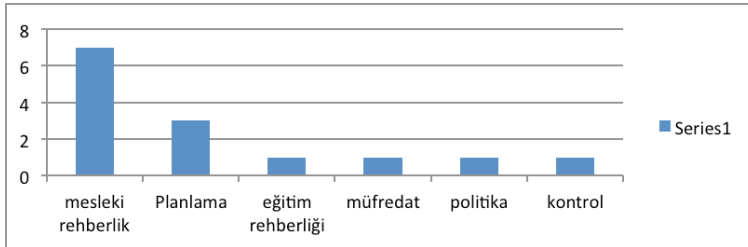
Sorumlu Makam	Sorumluluk Alanı	Atıfta bulunma sayısı	Yüzde
Okul	Mesleki Rehberlik	7	% 50
	Planlama	3	% 21
	Eğitim Rehberliği	1	% 7
	Müfredat	1	7%
	Politika	1	7%
	Kontrol	1	7%

Kaynak: EURYDICE, 2011

Tablo 5'te görüldüğü üzere incelenen ülkelerdeki okullar da en fazla mesleki rehberlik alanında sorumluluk almaktadır (7 atıf - %50). Merkezi yönetimlerin önem sırasına göre diğer sorumluluk alanları; planlama, eğitim rehberliği, müfredat, politika ve kontroldür.

Tablo 5'te yer alan sonuçlar, Şekil 3'te grafiksel olarak ifade edilmiştir.

Şekil 3. Okulların Sorumluluk Alanları

Kaynak: EURYDICE, 2011

Mesleki yönlendirme hangi yaşlarda başlamaktadır?

Flemen öğrencileri hedeflerine göre farklı kariyerinin erken dönemlerinde eğitimsel hedeflere sahip olan yollara ayrılırlar. Bu durum Almanya, Avusturya, Slovakya ve İsviçre'de'kine benzemektedir. Bu

ülkelerde öğrenciler 12 yaşından önce farklı yollara yerleştirilmektedirler. Ama buna zıt olarak Danimarka, Estonya, Finlandiya, İsveç, İzlanda, Norveç, Polonya ve United Kingdom ülkelerinde öğrenciler en az 16 yaşına kadar çok amaçlı okullara devam ederler. Tablo 6’da Avrupa ülkelerindeki mesleki yönlendirme yaşı görülmektedir.

Tablo 6. Mesleki Yönlendirme Yaşı

Ülke	Mesleki Yönlendirme Yaşı (Çok Amaçlı Okullardan Ayrılmış)
Almanya (12 eyalette)	10
Almanya (5 eyalette)	10
Avusturya	10
Belçika-Alman	14
Belçika-Flaman	12
Belçika-Fransız	14
Bulgaristan	14
Çek Cumhuriyeti	15
Danimarka	16
Estonya	16
Finlandiya	16
Fransa	15
Hollanda	12
İrlanda	15
İspanya	12
İsveç	16
İsviçre	10
İzlanda	16
Letonya	15
Macaristan	14
Norveç	16
Polonya	16
Portekiz	15
Romanya	14
Slovakya	11
Slovenya	15
UK(Galler)	16
UK(İngiltere)	16
UK(İskoçya)	16
UK(Kuzey İrlanda)	16
Yunanistan	15

Kaynak: EURYDICE, 2011; Eurostat, 2011; Eurostat, 2012.

İncelenen ülkelerdeki öğrenciler çok amaçlı okullardan en geç 16 yaşında ayrılmaktadır. Çok amaçlı okullardan öğrencilerin 16 yaşında ayrıldıkları ülkeler ise Danimarka, Estonya, Finlandiya, İsveç, İzlanda, Norveç, Polonya ve Birleşik Krallık ülkeleridir. İncelenen ülkelerdeki öğrenciler, çok amaçlı okullardan en erken 10 yaşında ayrılmaktadır. Çok amaçlı okullardan öğrencilerin 10 yaşında ayrıldığı ülkeler ise; Almanya, Avusturya ve İsviçre'dir. Öğrencilerin çok amaçlı okullardan ayrılarak mesleki ya da genel eğitime yönlendirildiği bu yaş, oldukça kritiktir. Mesleki yönlendirme yaşının ülkelere göre dağılımı ise Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. Mesleki Yönlendirme Yaşının Ükelere Göre Dağılımı

Mesleki Yönlendirme Yaşı	Ülke Sayısı	Yüzde
10	4	14
11	1	3
12	3	10
14	5	17
15	7	24
16	11	38

Kaynak: EURYDICE, 2011; Eurostat, 2011; Eurostat, 2012.

Çok amaçlı okullardan erken yaşta ayrılmaları, öğrencilerin erken yaşlarda genel eğitimi bırakıp kendi alanlarına yönelik eğitilmeleri anlamına gelmektedir. Öğrencilerin kendi alanlarına erken yönlendirilmeleri iyidir fakat; öğrencilerin, ailelerinin ya da öğretmenlerinin onlar hakkında verecekleri kararın ne kadar isabetli olduğunun da tartışılması gerekir. Özellikle erken yaşlarda bu tür yönlendirilmelerin olduğu ülkelerde ters geçişlerin, geri dönüşlerin de bulunması gerekmektedir. Öğrenci seçiminden memnun kalmadığı zaman geri dönebilme hakkını elinde bulundurmalıdır.

Avrupa'daki Durum

Avrupa Ülkelerinde Mesleki Eğitim Nasıl Uygulanmaktadır?

Mesleki yönlendirilmenin doğru biçimde yapılması için ülkeler, ilkokuldan itibaren yeni ve yaratıcı öğretim ve öğrenme yollarıyla girişimciliği desteklemeli ve ortaokuldan yüksek öğretime kadar mesleki yönelme için iş oluşturma fırsatlarına odaklanmalıdır. İş deneyimleri, probleme dayalı öğrenme ve kurumsal bağlantılar, eğitimin tüm düzeylerinde ve alanlarına yerleştirilmelidir. Tüm gençlerin zorunlu eğitim ayrılmadan önce en az bir uygulamalı girişimcilik deneyimlerinden faydalanması gerekir (European Commission, 2012). Avrupa ülkelerinde zorunlu eğitim kapsamında müfredata dahil olarak veya müfredat dışında öğrencilerin meslekleri tanımalarını sağlamak ve meslek seçimlerini kolaylaştırmak için mesleki eğitim dersleri uygulanmaktadır. Bu ders öğrencilerin ilgi alanları ve becerileri hakkındaki düşünceleriyle gelecekteki mesleki hayatları hakkındaki düşüncelerini geliştirmelerine yardımcı olacaktır. Bu ders Türkiye'de bilinen uygulamalarda olduğu gibi sadece bir rehberlik dersi değildir. Ayrıca ayrı saat olarak ya da diğer derslerin içerisinde bu ders verilmektedir. Bu ders öğrenciye özelliklerine uygun bir öğretim kurumu seçebilmesi için destek olmaktadır. İncelenen ülkelerde zorunlu eğitimde mesleki rehberlik dersinin karşılaştırılmasıyla ilgili, bilgiler Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. Mesleki Rehberlik Derslerinin Karşılaştırılması

Ülke	Ders	Ulusal Müfredat	Düzyey
Almanya (12 Eyalette)	Meslek Ve İş Dünyasına Giriş	Ulusal Müfredat Olarak	Ortaöğretim
Almanya (5 Eyalette)	Meslek Ve İş Dünyasına Giriş	Ulusal Müfredat Olarak	Ortaöğretim
Avusturya	Mesleki Rehberlik Eğitimi	Ulusal Müfredat Olarak	Ortaöğretim
Belçika-Alman	Yok	Müfredat Dışı	Ortaöğretim
Belçika-Flaman	Yok	Müfredat Dışı	Ortaöğretim
Belçika-Fransız	Yok	Müfredat Dışı	-
Bulgaristan	Mesleki Rehberlik Eğitimi	Ulusal Müfredat Olarak	İlköğretim
Çek Cumhuriyeti	Meslek Ve İş Dünyasına Giriş	Ulusal Müfredat Olarak	İlköğretim
Danimarka	Meslek Ve İş Dünyasına Giriş	Müfredat Dışı	İlköğretim
Estonya	Meslek Ve İş Dünyasına Giriş	Müfredat Dışı	İlköğretim
Finlandiya	Mesleki Rehberlik Eğitimi	Ulusal Müfredat Olarak	İlköğretim
Fransa	Mesleki Rehberlik Eğitimi	Ulusal Müfredat Olarak	İlköğretim
Hollanda	Mesleki Rehberlik Eğitimi	Ulusal Müfredat Olarak	Ortaöğretim
İrlanda	Mesleki Rehberlik Eğitimi	Ulusal Müfredat Olarak	Ortaöğretim
İspanya	Mesleki Rehberlik Eğitimi	Müfredat Dışı	İlköğretim
İsveç	Yok	Müfredat Dışı	-
Kıbrıs	Mesleki Rehberlik	Ulusal Müfredat Olarak	Ortaöğretim
İsviçre	Yok	Müfredat Dışı	-
İzlanda	Mesleki Rehberlik Eğitimi	Ulusal Müfredat Olarak	İlköğretim
Letonya	Mesleki Rehberlik Eğitimi	Ulusal Müfredat Olarak	İlköğretim
Macaristan	Mesleki Rehberlik	Ulusal Müfredat Olarak	İlköğretim
Norveç	Meslek Ve İş Dünyasına Giriş	Ulusal Müfredat Olarak	Ortaöğretim
Polonya	Mesleki Rehberlik Eğitimi	Ulusal Müfredat Olarak	Ortaöğretim
Portekiz	Mesleki Rehberlik Eğitimi	Müfredat Dışı	Ortaöğretim
Romanya	Mesleki Rehberlik	Ulusal Müfredat Olarak	Ortaöğretim
Slovakya	Meslek Ve İş Dünyasına Giriş	Ulusal Müfredat Olarak	Ortaöğretim
Slovenya	Mesleki Rehberlik	Ulusal Müfredat Olarak	İlköğretim
Uk(Galler)	Mesleki Rehberlik Eğitimi	Müfredat Dışı	Ortaöğretim
Uk(İngiltere)	Mesleki Rehberlik Eğitimi	Müfredat Dışı	Esnek
Uk(İskoçya)	Mesleki Rehberlik Eğitimi	Ulusal Müfredat Olarak	Esnek
Uk(Kuzey İrlanda)	Mesleki Rehberlik Eğitimi	Müfredat Dışı	Esnek
Yunanistan	Mesleki Rehberlik Eğitimi	Ulusal Müfredat Olarak	Ortaöğretim

Kaynak: EURYDICE, 2011

Ortaöğretim seviyesinde genel ve mesleki eğitime devam eden öğrencilerin yüzdeleri ne kadardır?

Tablo 9’da incelenen Avrupa ülkelerinde genel ve mesleki eğitime devam eden öğrenci yüzdeleri görülmektedir.

Tablo 9. Ülkelerde Genel Ve Mesleki Eğitime Devam Eden Öğrenci Yüzdeleri

ÜLKE	ISCED 3 Seviyesindeki öğrenciler Genel Yönlendirme	ISCED 3 Seviyesindeki öğrenciler Mesleki Yönlendirme
Almanya (12 eyalette)	49	52
Almanya (5 eyalette)	49	52
Avusturya	23	77
Belçika-Alman	27	73
Belçika-Flaman	27	73
Belçika-Fransız	27	73
Bulgaristan	48	52
Çek Cumhuriyeti	27	73
Danimarka	54	47
Estonya	66	34
Finlandiya	30	70
Fransa	56	44
Hollanda	33	67
İrlanda	63	38
İspanya	55	45
İsveç	44	56
Kıbrıs	87	13
İsviçre	34	66
İzlanda	66	34
Letonya	64	36
Macaristan	74	26
Norveç	46	54
Polonya	52	48
Portekiz	61	39
Romanya	36	64
Slovakya	29	71
Slovenya	35	65
UK(Galler)	68	32
UK(İngiltere)	68	32
UK(İskoçya)	68	32
UK(Kuzey İrlanda)	68	32
Yunanistan	69	31

Kaynak: EURYDICE, 2011; Eurostat, 2011; Eurostat, 2012.

Öğrencilerin akademik becerilerinin güçlenmesi ve geliştirilmesini sağlama, genel akademik becerilerin iş piyasasında artan öneminden kaynaklanmaktadır. Birçok ülkede mesleki eğitimde bu alanlardaki zayıflık yaygındır. Bu problemler, okulu yarım bırakma riskini attırabilecek ve ileri mesleki gelişim ve hayat boyu öğrenme ihtimalini düşürecektir. Mesleki programlar bu becerilere yeterince ağırlık vermeli ve öğrenciler, mesleki programlara giriş puanı noktasında sistematik biçimde değerlendirilmeli böylece temel minimum yetenekler sağlanmalı ve tanımlanmalıdır.

Tablo 9 incelendiğinde genel eğitime devam eden öğrenci sayısı en fazla olan ülke Kıbrıs'tır (%87) Mesleki eğitime devam eden öğrenci sayısı en fazla olan ülke ise Avusturya'dır (%77).

Mesleki Eğitim Kapsamında Yapılan Reformlar ve Öğrenme Çıktıları

Yapılan Reformlar

Eğitim ortamının niteliğinin son yıllarda önemli biçimde değişmiştir. Eğitim modelleri daha farklılaşmış, yarı zamanlı öğrenci sayısı çoğalmış ve hayat boyu öğrenme canlı ekonomi için önemli bir gereklilik haline gelmiştir. Bu değişiklikler sonuç-temelli yaklaşımların daha fazla önem kazanmasına neden olmuştur (Adam, 2004). Eğitim sektöründe yaşanan bu değişiklikler, beraberinde mesleki eğitim konusunda bazı yenilikleri getirmiştir. Avrupa ülkeleri mesleki eğitim sektöründe birçok reformlar yapmıştır. İlkokul, ortaokul ve lise düzeyinde sistemin iş piyasası değişikliklerine uymasını sağlamak için bazı geliştirmeler yapılmıştır (EACEA/EURYDICE, 2010). Eğitimsel reform çabaları, genel olarak öğretmenlerin öğrencilerinin ihtiyaçlarını anlama üzerine kurulmuştur. Bu çabalardan biri öğrencilerin yetenekli ve özerk hissetmelerini sağlamak için değişiklikleri geliştirmektir. Bu noktada öğretmenler yönlendirici olmaktan çok kolaylaştırıcı olmakta ve öğrenciler de sınıf kararları almada aktif rol oynamaktadırlar. Bu projenin ilk birkaç yılı sonrası çıktıları, daha fazla katılım, daha az davranış problemleri ve daha fazla topluluk anlayışıdır (Lewis, Schaps, & Watson, 1995: akt: Deci ve Ryan, 2002). Yapılan bu reformlarla mesleki eğitim kurumlarında, öğrencilerin aktif katılımını kapsayan süreçte öğrencileri motive etme, kaliteli geribildirim verme ve değerlendirmeye odaklanan yaklaşımlarının geliştirilmesi değerlendirme uygulamalarını da etkilemiştir (OECD, 2011). Ülkeler; öğrencileri, öğretmenleri, okulları ve eğitim sistemlerini değerlendirmek için çeşitli teknikler kullanmaktadır. PISA gibi uluslar arası değerlendirmeler, ek bilgi ve yararlı dış karşılaştırmayı sağlar. Bazı ülkeler de öğretmen ve / veya okulları değerlendirmek için denetim hizmetlerini kullanmaktadır. Öğretmen değerlendirme de daha yaygın kullanılabilir hale gelmiştir (OECD, 2011). Avrupa Kredi Transfer Sistemi (AKTS) son zamanlarda ulusal düzeyde bir kredi biriktirme ve transfer şeması olarak

hızla gelişmiştir. Bu sistem sadece yurt dışı hareketlilik odaklı olmayıp tüm öğrenmeyi kapsar (Adam, 2004). Ancak bu değerlendirmeler, performans değerlendirme ile bilgi ve beceri değerlendirmesini birleştirerek çoklu değerlendirme olanağı sağlamaktan uzaktır. Öğrenme çıktılarına dayalı kredilerin okul, ortaöğretim, mesleki eğitim ve yüksek eğitim yapısına entegre olma potansiyeline sahiptir. Çıktı açısından ifade edilen düzeylere bağlı kredi kullanımı İrlanda, İskoçya ve Galler gibi ülkelerde nitelikler yapılandırmasını oluşturmak için uygun bir yol olarak ortaya çıkmaktadır (Adam, 2004).

Mesleki Eğitim Çıktıları

Mesleki yönlendirme ile ilgili öğrenme çıktılarının belirlenmesi ve mesleki yönlendirmenin bu çıktılara dayalı olarak şekillendirilmesi ve mesleki yönlendirme yapılırken öğrencilerin iş hayatında başarılı olabilmeleri için sahip olmaları gereken becerilerin belirlenmesi açısından önemlidir. Mesleki yönlendirmenin yapılmasının öğrencilerin ilgi ve beklentilerine uygun alanlara yerleştirmenin yanı sıra okulu erken bırakmayı önleme işlevi vardır. Yapılan araştırmalar sonucunda 7. ile 9. sınıf arasındaki öğrencilerin, öğretmenleriyle güvenli ve pozitif ilişki kurduklarında ve ilgi duydukları alanlara yönlendirildiklerinde okula daha fazla bağlandıkları belirlenmiştir (Deci ve Ryan, 2002). Yapılan çalışmalar mesleki yönlendirmenin önemini göstermektedir. Mesleki yönlendirmeye verilen bu önem ve günümüzde yaşanan değişikliklerle öğrenme çıktılarına dayalı eğitim mesleki yönlendirme anlamında bazı değişiklikler yapılmasını gerektirmektedir. Mesleki yönlendirme çalışmalarını güçlendirmek için yapılacak olan çalışmaların belirlenmesinden önce uygulamalarının incelenmesi önemlidir.

Araştırmalar, öğrencilerin ilgi ve beklentilerinin ortaokulda şekillendirilebileceğini göstermektedir (Marini ve Greenberger, 1978: akt: Furlong ve Biggart, 1999; Jacobs vd., 1991). Furlong ve Biggart (1999) çalışmalarında 13 ile 16 yaş arası öğrencilerin mesleki istek ve beklentileri biçimlendirme boyutsal olarak araştırdıkları araştırma sonucunda öğrencilerin kendilerine uygun meslekleri belirleme süreci erken yaşlarda oluşmaya başlar ve değişiklik düzeyi oldukça küçük olur (Furlong ve Biggart, 1999). Okulda öğrencilerin mesleki ilgileri, ve meslek kararları değişebilir ve bu değişim kısmen öğretmenlerin kontrolü altındadır (Schraw, Flowerday, & Lehman, 2001: akt: Lavonen, 2008). Böylece, öğrencilerin

mesleklere olan ilgileri, öğretmenin seçmiş olduğu pedagojik çözümlere bağlı olarak değişebilir. Bir öğretmen; projeleri, problem çözme ve pratik çalışmaları ya da diğer benzer faaliyetleri planlarken mesleklerin ilgi çekici özelliklerini de etkinliklere katabilmelidir (Lavonen, 2008). Bu açıdan mesleki yönlendirmenin erken yaşlarda, mesleki beklentilerin farkında olan, öğrencilerin ilgi, yetenek ve ileride başarılı olabilecekleri alanları belirleyen öğretmenlerin yönlendirme yapmaları önemlidir (Deci ve Ryan, 2002).

Ayrıca öğrencilerin önemli ve anlamlı buldukları ve onların tutum ve değerlerine uygun olan meslekleri seçme eğiliminde oldukları görülmektedir (Lavonen, 2008). Bu nedenle öğrencilerin kendileri için anlamlı ve ileriki yaşamları için başarılı olabilecek ilgi ve yeteneklerine uygun alanlara yönlendirilmesi mesleki yönlendirmenin başarısı açısından önemlidir. Araştırmalar, okulların öğrencilerin mesleki seçimlerinin yapılmasında önemli kurumların olduğunu bu anlamda yapılan çalışmaların hem öğrencilerin bireysel olarak doğru mesleklere yönlendirilmesinde, hem de ülke ekonomisinin beklentilerine uygun işgücü oluşturulması bakımından önemini belirtmektedir (Deci ve Ryan, 2002).

21. yy'da öğrenme çıktıları ve sonuç-temelli yaklaşımları kim tarafından, neyin, nerede ve ne zaman öğretileceği ve değerlendirileceği gibi önemli soruların yeniden düşünülmesini gerektirmiştir. Eğitimin niteliği ve rolü, şimdi her zamankinden daha fazla sorgulanmaktadır, ve öğrenme çıktıları; öğrenci, vatandaş, işveren ve eğitimci için öğrenme sonuçlarını açıklığa kavuşturulması konusunda önemli araçlardır (Adam, 2004). Ülkelerin öğrenme çıktıları değerlendirildiğinde çeşitli sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Öğrenme çıktılarının değerlendirilmesi yönünde Avrupa çapında olumlu bir hareket görülmektedir. Avrupa ülkeleri öğrenme çıktıları kullanmak için etkinliklerde bulunmaktadır. İrlanda, İskoç Kredi ve Nitelikler Çerçevesi, Yeni Zelanda Yeterlilik Çerçevesi, Avustralya Nitelikler Çerçevesi, Güney Afrika Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi, vb) genel öğrenme çıktılarına dayalı tanımlayıcılar kullanılmaktadır. Her sistemin kendi seviyeleri, sınıflandırmaları ve öğrenmeyi açıklamaları arasında farklılıklar vardır. Belçika (Flaman Topluluğu), Danimarka, Macaristan, İrlanda, İtalya, Slovak Cumhuriyeti, İspanya, İsveç ve İngiltere öğrenme çıktısı yaklaşımlarını kullanan entegre sistemler geliştirmiş veya uygulamaya koymuşlardır. Avusturya, Hollanda ve Litvanya'da öğrenme çıktıları Fachhochschule/politeknik sektörü üzerinde yoğunlaşmıştır. Macaristan, ulusal kariyer izleme sistemi oluşturmuştur. Kariyer izleme sisteminin amacı, gençlerin okuldan işe geçiş yoluyla

mesleki eğitim kurumlarının performansını değerlendirmektir. Bu kariyer izleme sisteminin kariyer rehberlik sistemine geribildirim sağlayacağı ve bireylere nerede olduklarını öğrenmeleri için ve karar vermeleri için yardımcı olacağı beklenmektedir (EACEA/EURYDICE, 2010). Tablo 10'da mesleki eğitimin iş piyasası açısından çıktıları ele alınmıştır. (EURYDICE /CEDEFOP (2013).

Tablo 10. Mesleki Eğitimin İş Piyasası Açısından Çıktıları

	İlk iş arama süresi	İşe yerleştirilme olasılığı	İlk işinde yetersiz kalma olasılığı	Niteliğinin altında iş bulma olasılığı
Avusturya	0.28**	0.03	-1.08**	1.00**
Belçika	0.36**	0.39	-0.46*	-0.46*
Bulgaristan	0.06	0.39**	-0.21	-0.12
Kıbrıs	-0.07	0.45	-0.77**	1.76**
Çek Cumhuriyeti	0.29**	0.44**	-0.83**	-0.83**
Danimarka	0.10	0.62	-0.41	-0.41
Estonya	0.37**	-0.16	0.08	2.25**
Finlandiya	0.15*	0.29	-1.39**	0.02
Fransa	0.04	-0.14	-0.85**	-0.85**
Almanya	na	1.84**	-1.20	-0.20
Yunanistan	0.27**	0.53**	2.14**	2.27**
Macaristan	0.15**	0.12	-1.18**	-1.18**
İzlanda	-0.79**	0.09	-2.05	-2.05
İrlanda	-0.14**	0.28**	-0.22**	1.28**
İtalya	0.11**	0.20*	0.12	1.02**
Letonya	0.34**	0.36	1.06*	1.06*
Litvanya	0.37**	0.55*	-0.26	-0.26
Lüksemburg	0.14	0.41	-0.03	0.29
Malta	0.02	-1.30*	na	na
Hollanda	0.02	0.52**	-0.56**	-0.56**
Polonya	0.04	0.07	-0.43*	2.17**
Portekiz	0.27**	0.30	-0.01	-0.01
Romanya	0.21**	0.12	0.23	1.51**
Slovakya	0.05	0.18	na	na
Slovenya	0.48**	1.26**	-1.12	-0.05
İspanya	0.19**	0.15	-0.07	-0.07
İsveç	0.10	0.26	-0.21	-0.21
İsviçre	na	0.55**	na	na
Birleşik Krallık	-0.16	-0.09	-0.73*	-0.44

Kaynak: EURYDICE /CEDEFOP (2013). LFS. * p<0.05, ** p<0.01.

Eğitim ve öğretim sistemlerinin işgücü piyasasında gerekli olan bilgi ve becerileri sağlaması gerekmektedir. (EACEA/EURYDICE, 2010). Mesleki yönlendirme yapılırken işgücü piyasası ihtiyaçlarıyla eğitimin sağladığı ihtiyaçların birbirine uyum sağlamasına özen gösterilmesi gerekmektedir. Bunun sağlanamaması ülkelerde istihdam açısından önemli sorunlar oluşturacaktır.

Avrupa ülkelerinde öğretim çıktıları sonuçları, mesleki eğitimin eğitimden iş dünyasına geçişi hızlandırdığını göstermektedir. Orta düzeyde genel eğitim mezunlarına kıyasla mesleki eğitim mezunları işe daha hızlı geçmekte, sürekli işe sahip olma olasılıkları daha fazla, alanından farklı bir iş bulma ihtimalleri daha azdır. Bu sonuçlar değerlendirirken genel eğitim programlarının mezunlarını bir üst eğitime yönlendirme eğiliminde olup özellikle küçük yaş gruplarında iş piyasasına katılımlarının düşüklüğü de hesaba katılmalıdır. Okul ile iş dünyası arasında güçlü bağlantılar olan ülkelerde mesleki eğitimden mezunlar, genel eğitimdekilere nazaran işe yerleşmeleri ve iş piyasasına geçişleri daha kolay olmaktadır (EURYDICE /CEDEFOP (2013).

Tablo 10 incelendiğinde mesleki eğitimim, genel eğitime göre iş piyasasına % 14 daha hızlı geçişi sağlamaktadır. Tersinin olduğu istisna ülkeler ise Kıbrıs, İzlanda, Birleşik Krallık, İzlanda ve İrlanda'dır. Mesleki eğitim ülkelerin çoğunda olumlu çıktıları olmasına rağmen Bulgaristan, Danimarka, Fransa, Lüksemburg, Malta, Hollanda, Polonya, Slovakya ve İsveç'te farklılık oluşturmamıştır EURYDICE /CEDEFOP (2013).

İşe yerleştirilme ihtimali değerlendirildiğinde Çek Cumhuriyeti, Almanya, Hollanda, Slovenya ve İsviçre gibi yüksek mesleki eğitime geçiş olan ülkelerde bu olasılık çok yüksektir. Mesleki eğitimin olumsuz çıktıları ise istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte Estonya, Fransa, Malta ve Birleşik Krallıktır EURYDICE /CEDEFOP (2013). Mesleki eğitim genel eğitime göre yetersizliği azaltmaktadır. Tek istisna orta düzey mezunlarının gerekli yüksek nitelikte işlere yerleştirildiği ülke olan Yunanistan'dır. Yetersiz kalma ihtimali pozitif olan diğer ülkeler ise Estonya, İtalya, Letonya ve Romanya'dır EURYDICE /CEDEFOP (2013). İşe yerleştirilme ihtimali yüksek olan Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Almanya, Litvanya, Hollanda, Slovenya ülkeleri aynı zamanda yetersiz kalma ihtimalleri düşük olan ülkelerdir. Bunun nedeni mesleki eğitim mezunlarının kendi yeterliliklerine uygun işleri daha kolay bulabilmeleridir. İrlanda, Yunanistan ve İtalya da istisna olarak görülmektedir EURYDICE /CEDEFOP (2013).

Belçika Flaman Topluluğu'ndaki bir çalışma gençlerin ilgi alanı ile çalıştığı alan arasındaki uyumsuzluğa odaklanmıştır. Bu araştırma projesi kapsamında uyumsuzluğu ölçmek için farklı metodolojiler araştırılmıştır (EACEA/EURYDICE, 2010). Letonya'da 2005 ve 2008 yılları arasında birbiriyle ilişkili iki araştırma projesi Letonya'nın gençlik portresi başlıklı Letonya Üniversitesi tarafından yayınlanan bir belgede yayınlanmıştır. Bulgular yüksek öğrenim mezunlarının üçüncü düzey mesleki eğitim öğrencilerinin neredeyse yarısı ya da daha fazlasının eğitim kendi alanından farklı bir kariyer yolu seçmekte olduğunu göstermektedir. Veriler ayrıca mezunların, düşük ücretli işlerde çalışmak istemediklerini göstermektedir (EACEA/EURYDICE, 2010). Slovenya'da 2007 yılında İstihdam Eğilimlerinin Analizi 2007 başlıklı bir araştırma projesi yapılmıştır. Bulgular bir üniversite mezunu için iş bulma olasılığının önemli ölçüde çalışma alanı, kurum, yöntem, çalışmaların uzunluğu ve mezunun cinsiyete bağlı olarak değiştiğini göstermektedir (EACEA/EURYDICE, 2010).

Mesleki yönlendirmede öğrenme çıktıları, işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu alanların belirlenmesi ve öğrencileri ders seçimlerinde ve kariyer hedeflerinde yönlendirilirken dikkat edilmesi gereken bir ölçüt olması dolayısıyla önemlidir. İş için gerekli beceri alanları arasında yer alan dersleri eğitimde öncelikler olarak vurgulamak ve tüm düzeylerde etkileşimini sağlamak için çaba harcanmalıdır. Genel olarak ülkeler, ekstra müfredat etkinlikleri, üniversite ve şirketlerle işbirliği, öğrenci katılımını sağlamak için öğretim metodlarına odaklanmışlardır (EACEA/Eurydice, 2011c, 2011d: akt: Eurydice, 2012).

Araştırmalar, öğrencilerin ilgi ve beklentilerinin ortaokulda şekillendirilebileceğini göstermektedir (Marini ve Greenberger, 1978: akt: Furlong ve Biggart, 1999; Jacobs vd., 1991). Furlong ve Biggart (1999) çalışmalarında 13 ile 16 yaş arası öğrencilerin mesleki istek ve beklentileri biçimlendirme boylamsal olarak araştırdıkları araştırma sonucunda öğrencilerin kendilerine uygun meslekleri belirleme süreci erken yaşlarda oluşmaya bağlar ve değişiklik düzeyi oldukça küçük olur (Furlong ve Biggart, 1999). Okulda öğrencilerin mesleki ilgileri, ve meslek kararları değişebilir ve bu değişim kısmen öğretmenlerin kontrolü altındadır (Schraw, Flowerday, & Lehman, 2001: akt: Lavonen, 2008). Böylece, öğrencilerin mesleklere olan ilgileri, öğretmenin seçmiş olduğu pedagojik çözümlere bağlı olarak değişebilir. Bir öğretmen; projeleri, problem çözme ve pratik çalışmalarını ya da diğer benzer

faaliyetleri planlarken mesleklerin ilgi çekici özelliklerini de etkinliklere katabilmelidir (Lavonen, 2008). Bu açıdan mesleki yönlendirmenin erken yaşlarda yapılması; öğrencilerin mesleki beklentilerin farkında olması, ilgi, yetenek ve ileride başarılı olabilecekleri alanları belirlemesi açısından önemlidir. Öğrencilerin temel psikolojik ihtiyaçlarını besleyen bir eğitim ortamı sağlandığında, sadece yüksek başarı düzeylerini elde edilmekle kalmaz, aynı zamanda ülkenin büyüme, gelişme ve refaha ulaşmasında katkı sağlanır (Deci ve Ryan, 2002). Lavonen (2008), araştırmasında öğrencilerin önemli, anlamlı buldukları ve onların tutum ve değerlerine uygun olan meslekleri seçme eğiliminde olduklarını belirtmektedir. Bu nedenle öğrencilerin kendileri için anlamlı ve ileriki yaşamları için başarılı olabilecek ilgi ve yeteneklerine uygun alanlara yönlendirilmesi mesleki yönlendirmenin başarısı açısından önemlidir.

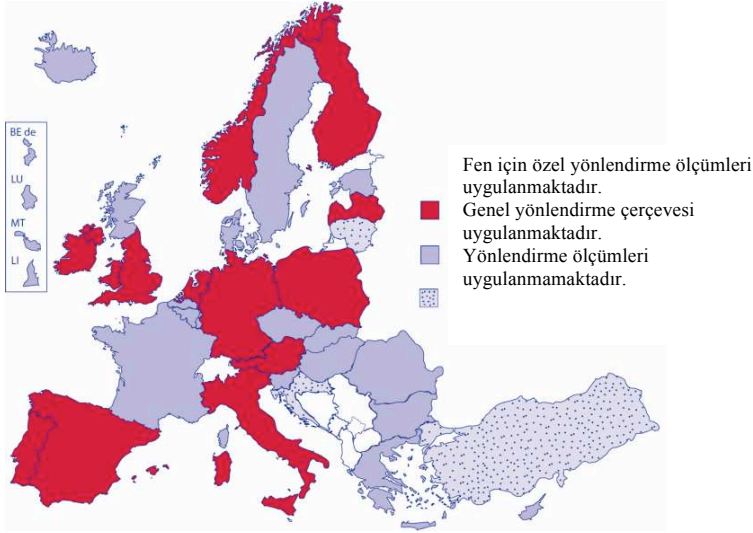
Araştırmalar, okulların öğrencilerin mesleki seçimlerinin yapılmasında önemli kurumların olduğunu bu anlamda yapılan çalışmaların hem öğrencilerin bireysel olarak doğru mesleklere yönlendirilmesinde, hem de ülke ekonomisinin beklentilerine uygun işgücü oluşturulması bakımından önemini belirtmektedir (Deci ve Ryan, 2002). Mesleki rehberlik, aynı zamanda eğitimin bir düzeyinden diğerine geçişleri ve eğitim ile iş yaşantısı arasındaki geçişleri yönetmeye yardımcı olması açısından önemlidir (OECD, 2003).

Mesleki yönlendirmenin yapılmasının öğrencilerin ilgi ve beklentilerine uygun alanlara yerleştirmenin yanı sıra okulu erken bırakmayı önleme işlevi vardır. Yapılan araştırmalar sonucunda 7. ile 9. sınıf arasındaki öğrencilerin, öğretmenleriyle güvenli ve pozitif ilişki kurduklarında ve ilgi duydukları alanlara yönlendirildiklerinde okula daha fazla bağlandıkları belirlenmiştir (Deci ve Ryan, 2002). Yapılan çalışmalar mesleki yönlendirmenin önemini göstermektedir. Mesleki yönlendirmeye verilen bu önem ve günümüzde yaşanan değişikliklerle öğrenme çıktılarına dayalı eğitim mesleki yönlendirme anlamında bazı değişiklikler yapılmasını gerektirmektedir. Mesleki yönlendirme çalışmalarını güçlendirmek için yapılacak olan çalışmaların belirlenmesinden önce uygulamalarının incelenmesi önemlidir.

Mesleki Yönlendirme Çıktıları

Okul düzeyinde matematik ve fen öğretimi, mesleki anlamda bilgi sağlama ve pozitif rol modelleri oluşturmada önemlidir (Bevins, Brodie and Brodie, 2005; Lavonen et al., 2008; Roberts, 2002: akt: Eurydice, 2012). Öğrenciler aynı zamanda okulda edindikleri bilgileri gerçek hayata aktarma konusunda faydalanmaktadırlar. Son yıllarda matematik fen ve teknoloji alanlarında yüksek öğretim mezunlarının azaldığını belirtilmektedirler. 2001'den bu yana matematik, fen ve teknolojiye en fazla düşüş İrlanda, Romanya ve Türkiye'de; en fazla yükseliş ise Portekiz'de görülmüştür. Avrupa ülke otoriteleri, matematik, fen ve teknoloji bilgileri konusunda yüksek seviyeleri gerektiren alanlarda beceri ve motivasyonun geliştirilmesinin önemini vurgulamaktadırlar (Bevins, Brodie and Brodie, 2005; Cleaves, 2005: akt: Eurydice, 2012). Bazı ülkelerde fen mezunu sıkıntısını yok etmek için fen alanına özel mesleki yönlendirme çalışmaları başlatılmıştır. Bu çalışmalar kapsamında üniversite ve şirketlerini ziyaret ve üniversite öğretim üyeleri, öğrenciler ve işverenlerin etkileşim gibi etkinlikler yer almaktadır. Okullar ve öğretmenler de öğrencilerin fen alanında meslekleri karar vermelerini sağlayacak eğitimsel yenilikleri tanıtmak için yardımcı olmaktadır (Eurydice, 2012).

Şekil 4'te görüldüğü gibi Avrupa ülke ve bölgelerinin sadece yarısı fen meslekleri için cesaretlendirilen özel yönlendirme çalışmaları yapılmaktadır. Şekil 4 Fen alanında mesleklere özel yönlendirme yapan ülkeler:

Kaynak: Eurydice, 2012

İspanya'da fen alanında ortaokul 1. düzeyde son sınıfta ve lise 1. sınıfta özel yetenek gösteren öğrencilere bağlı sağlanabilmektedir. Lise öğrencilerinin bir haftalık laboratuvarlarda, araştırma merkezlerinde, teknoloji endüstrisinde doğa parkı ve fen müzelerinde stajyer olarak çalışmaları sağlanmaktadır (Eurydice, 2012). Hollanda'da Platform Beta Techniek şirketler, okulların fen müfredatını etkinlikler kullanarak öğrenciler için daha ilgi çekici hale getirmeleri ve öğrencilerin gelecekteki mesleki beklentilerini daha iyi anlamalarını sağlamaları için yardımcı olmaktadır. Bununla birlikte koçluk, şirketle araştırma, uzmanla görüşme ve öğretmen workshopları gibi küçük programlar da geliştirilmiştir (Eurydice, 2012). Polonya'da 2008 hükümet programı, ISCED 4 ve ISCED 5 düzeyinde öğrencileri daha çok fen, matematik ve teknoloji alanlarına yönlendirmektedirler. Yükseköğretim kurumları, ortaokul ve lise için fen ile ilişkili alanlarda etkinlikler organize etmektedir. Açık üniversite günlerinde potansiyel öğrenciler, enstitülerin dersleri ile

İlgili bilgilendirilmekte, profesörler ve öğrencilerle toplantı, anlatım ve workshoplara katılmaktadırlar (Eurydice, 2012). Kuzey İrlanda’da 2008 yılında eğitim departmanı mesleki eğitim planlaması yapmıştır. Tavsiye ve Rehberlik Programı, gençlerin bilgi ve mesleğe geçiş imkânlarını öğrenmesini amaçlamaktadır (Eurydice, 2012). Norveç’te ulusal motivasyon programı oluşturulmuştur ve değerlendirilmektedir. Bu programla 15-18 yaş arası öğrencilere üniversite veya kolej öğrencisi olan rehberler verilmektedir. Rehberlerin hedefi, fen ve teknoloji derslerini ilgi çekici hale getirme amaçlı rol modelleri olmaktadır (Eurydice, 2012). Almanya’da matematik, enformatik, doğal bilimler ve teknoloji meslekleri için çalışma alanları oluşturulmuştur. Bu çalışmalar kapsamında öğrenciler çeşitli projelerde yer almaktadır (Eurydice, 2012). Finlandiya’da Helsinki Üniversite’since yürütülen projede öğrencilerin fen alanlarına ilgisini artırmak için yöntemler geliştirilmiştir. Bu yöntemlerin amacı öğrencilerin fen bilimlerini çalışması ve lisede fen derslerini seçmeye motive etmektir (Eurydice, 2012). Birleşik Krallık’ta fen ve mühendislik alanlarındaki cinsiyet dengesini sağlamak için çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bir sonraki okullarda konuyla ilgili dersler olarak ilgili mesleklere yönelmelerini sağlamak amaçlanmaktadır (Eurydice, 2012).

Yapılan çalışmalar sonucunda oluşan öğrenme çıktıları değerlendirildiğinde Avrupa’da önceki on yılda, matematik, fen ve teknoloji mezunları sayısında artış olduğu belirlenmiştir. 2010 Avrupa’da toplam matematik, fen teknoloji mezunlarının en az % 15’i birkaç sene sonra başarılı olmuştur (Eurydice, 2012).

Almanya, Avusturya, Danimarka, Hollanda gibi bazı Avrupa ülkeleri dünya çapında mesleki eğitim sistemlerini oluşturmuşlardır. Bu ülkelerin, mevcut ve gelecekteki becerileri ihtiyaçları ile uyum mekanizmaları olduğundan eğitimleri daha fazla talep odaklıdır (European Commission, 2012). Fransa’da 2005’ten itibaren oryantasyon yasasıyla mesleki yönlendirme hizmetlerine tüm öğrencilerin ulaşması için bir çalışma başlatılmıştır. Okullarda biçimlendirici değerlendirme sonuçları temelinde çalışan “ihtiyaç - temelli gruplar“ kurulmuştur (OECD, 2011).

Avrupa Ülkelerindeki mesleki rehberlik ve yönlendirmenin öğrencilerin kişisel ve mesleki başarıları üzerindeki etkileri nelerdir?

Mesleki başarı içsel ve dışsal olarak ikiye ayrılmaktadır. İçsel başarı, kişinin başarı için kendi tanımı olmakla birlikte, öznel, uzun dönemli ve sabittir. Dışsal başarı ise mesleki başarıya yönelik örgütsel veya profesyonel başarıdır (Coetzee, Bergh ve Schreuder, 2010). Mesleki başarı araştırmaları öznel ve nesnel mesleki çıktılar üzerinde durmaktadır. Bu araştırmalarda kişilerin mesleki başarıları aynı şekilde tanımladıkları düşünülmektedir. Çoğunluğu mesleki başarı tanımı maaş, terfi ve iş tatmini olarak kabul edilir (Heslin, 2005).

Kişilerin mesleki seçimleri, deneyimleri ve genel iş doyumunu mesleki başarı ile ilgili algıları veya içsel mesleki yönelimlerine göre oluşmaktadır. Kişinin mesleki yönelimi iş deneyimini, iş doyumunu artırmaktadır. Yetenek tabanlı işlerin mesleki yönelime ve iş başarısına olumlu etkileri bulunmaktadır (Coetzee, Bergh ve Schreuder, 2010). Mesleki yönlendirme, bireylerin işlerine daha fazla özen göstermesine neden olmaktadır. Bu kişiler başarılarını sadece parasal kazanca değil, mesleki gelişmeye ve uzmanlaşmaya da bağlamaktadır (Heslin, 2005). Öğrencilerin temel psikolojik ihtiyaçlarını besleyen bir eğitim ortamı sağlandığında, sadece yüksek başarı düzeylerini elde edilmekle kalmaz, aynı zamanda ülkenin büyüme, gelişme ve refaha ulaşmasında katkı sağlanır (Deci ve Ryan, 2002).

Genel eğitim ve mesleki eğitimin mesleki başarı açısından sonuçlarının değerlendirilmesinde iki görüş bulunmaktadır. Mesleki eğitim lehine olan görüş, mesleki eğitimin işe yönelik becerileri geliştirme ve iş bulma konusundaki önemine vurgu yapmaktadır. Mesleki eğitime ağırlık veren ülkelere en temel örnek Almanya'nın dual sistemidir. Genel eğitim lehine olan görüş ise matematik, iletişim ve literatür gibi genel eğitim programlarında sunulan temel bilgilerin, özelleşmiş becerilerin kısa sürede eskimesi ve iş bulabilirliğin saha çok temel bilgileri güçlendirerek artırılabilceğini savunmaktadır (EURYDICE /CEDEFOP, 2013). Genel eğitime ağırlık veren ülkelere en temel örnek Amerika'dır. Mesleki ortaöğretim azaltılıp genel eğitim güçlendirilmiştir.

Okullarda mesleki rehberlik, doğru biçimde uygulandığında, öğrencilerin motivasyonunun artması, okul bitirme oranlarının yükselmesi, öğrenme kalitesinin iyileşmesi ve eğitim ve öğretim sistemleri yatırımlarından daha yüksek getiri elde edilmesi gibi sonuçların alınması beklenmektedir (Watts, 2013; CEDEFOP 2008). Eğitim sisteminde normalin üzerinde mesleki yönlendirmesi olan ve okuldan ayrılan öğrenciler, piyasaya hızlı bir şekilde girebilmektedirler. Ancak bu tür eğimsel sistemlerde düşük sınıftaki öğrenciler için daha az seçenek bulunmaktadır. Ayrıca öğrencilerin performans ile ilgili girdilerin standartlaştırılmasının negatif etkileri görülmektedir. Daha özerk okullar öğrencilerin performansını artırmaktadır (Bol ve Van de Werfhorst, 2013). Diğer yandan mesleki eğitimin, genel eğitime göre eğitimden iş hayatına geçişi daha fazla kolaylaştırdığı da vurgulanmaktadır. Avusturya, Almanya ve İsviçre gibi ülkeler iş piyasası beklentilerini daha iyi karşıladığı görülmektedir (Ryan, 2001, Steedman, 2005: akt: EURYDICE /CEDEFOP, 2013).

Bireylerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda, kendilerine en uygun eğitim alanını ve mesleği seçebilmeleri için, bu yöndeki yetkinliklerinin arttırılması da çok önemlidir. Kuzgun'a (2000: akt: Bozgeyikli, 2008) göre orta öğretimde sağlıklı bir yönelim veya yönlendirmenin yapılabilmesi için öğrencinin çok erken yaşlarda bu alanda eğitilmesi gerekir. (EURYDICE / CEDEFOP, 2013).

Son yirmi yıl boyunca yapılan araştırmalar (Hackett ve Betz, 1989; Lent, Brown ve Larkin, 1984; O'Brien, Martinez-Pons ve Kopala, 1999: akt: Bozgeyikli, 2008), yetkinlik algısının öğrencilerin öğrenim görmek istedikleri alanla ilgili seçimlerini ve meslek tercihlerini etkilediğini göstermektedir (Bozgeyikli, 2008). Nuyen (2011), üniversite öğrencilerinin mesleki yönlendirme çalışmalarının problem çözme becerileri ve meslek yetkinlik algılarını incelediği grup çalışması sonucunda mesleki rehberliğe katılanlar, mesleki karar verme konusunda olumlu değişimler göstermiştir. Conkel (2010), mesleki olgunluk, mesleki araştırma, öz savunma becerileri, enstrümental ve duygusal destek gibi çevresel desteklerin, mesleki karar verme çabalarını ve mesleki kararlarının sonuçları ile ilgili beklentileri olumlu yönde etkilediğini belirtmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Mesleki rehberlik ve yönlendirme konusunda dünyadaki ve Türkiye'deki çalışmalar incelendiğinde mesleki rehberlik konusunda iyileştirme çalışmalarının yapıldığı görülmektedir. Ancak yapılan reformlarda bazı eksiklikler gözlenmektedir. Personel sıkıntısı, personelin iş piyasası konusunda yetersiz kalması, hizmetlerin bölünmesi ve kaynak yetersizliği ile tavsiyelerin nesnel olmaması mesleki yönlendirme girişimlerinin yetersiz olmasına neden olmaktadır (OECD, 2010).

Mesleki rehberlik hizmetinin sunumu konusunda koordinasyon eksikliği bulunmaktadır. Bu eksikliğin giderilmesi için mesleki rehberlik ve yönlendirme çalışmalarında rol dağılımı yapılmalı ve işbirliğinin sağlanması gerekmektedir. yapılan çalışmada mesleki eğitimde en büyük sorumluluğu merkezi otoritenin aldığı görülmektedir. Bu alanda bölgesel ve yerel otoritelere de yer verilmektedir; ancak bölgesel ve yerel otoritelerle işbirliği ve bilgi alış verişi için ortak bir veri tabanının oluşmadığı görülmektedir. Öğrenme çıktıları bilgi talebi açısından paylaşılmalıdır. Öğrenme çıktılarının ulusal uygulamasına ilişkin daha ayrıntılı çalışma ve ortak bir dil gereklidir (Adam, 2004).

Mesleki rehberlik açısından en büyük eksikliklerden biri bu konuda bakanlık çalışmalarının yeterli olmaması ve merkeziyetçi yönetimden kaynaklanan sorunlardır. Türk Eğitim Sisteminin Avrupa Birliğine üye ülkelerin eğitim sistemlerine uyumunu sağlamak için mesleki eğitim sisteminin her kademesinde düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Öncelikle mesleki eğitimde rehberlik konusunda yerleşmenin yerel otorite ve belediyelerin sorumluluk alması önemlidir. Türkiye'de öğrencilerin mesleki eğitim konusunda danışmanlık alabileceği, okullarla işbirliği halindeki kurumlar oldukça sınırlıdır.

Mesleki eğitimde öğrencilere iyi bir rehberlik yapabilmenin yolu piyasa beklentilerine uygun programlar sağlamaktır (OECD, 2010). Mesleki Rehberlik ve Yönlendirme hizmetleri işgücü piyasası ihtiyaç analizlerine dayandırılmalı, Eğitim-öğretim sistemleri ve iş piyasası arasındaki bağlantılar güçlendirilmelidir (MEB, 2012, Watts, 2013). İkili eğitim yaklaşımları gibi iş tabanlı eğitim, gençlerin işsizliğini azaltmayı, işe geçişi desteklemeyi ve iş piyasasının beceri ihtiyaçlarına cevap vermeyi amaçlamalıdır (European Commission, 2012). Okulların mesleki eğitim konusunda büyük sorumluluğu olduğu görülmektedir. Mesleki

eğitime yönlendirmenin yeterli biçimde yapılabilmesi için okul- iş yeri işbirliğinin sağlanabilmesi gerekir. Literatürde okul-iş yeri işbirliğinin sağlanabildiği Almanya Hollanda gibi ülkelerde mesleğe geçişin daha hızlı olduğu görülmektedir (EURYDICE /CEDEFOP, 2013; OECD, 2012). Okul-işyeri bağlantısı konusunda Türkiye’de eksiklikler bulunmaktadır. Türkiye’de mesleki eğitim ile ilgili yapılan program öğrencileri yükseköğretime hazırlama amacındadır. Bu programlar, öğrencilerin mesleki yönden gelişmelerine katkı sağlama açısından yetersizdir. Bu açıdan ülkemiz, piyasanın talep ettiği kalifiye eleman yetiştirme konusunda sıkıntı çekmektedir. Avrupa ülkelerinde okullarla işyerleri arasında güçlü bağlar kurulduğu, meslek okullarından mezun olanların iş hayatına atılabildiği görülmektedir. Bu durum ülkemize de uyarlanmalıdır. Çıraklık sağlanmasını teşvik etmek amacıyla, kamu fonları ve sektörler işbirliği yapmalıdır. Mesleki Eğitim ve Öğretimde yatırımı artırmak, aynı zamanda yeterli ekipman ile desteklemek gerekmektedir (European Commission, 2012). Öğrene çıktıkları incelendiğinde Çek Cumhuriyeti, Almanya, Hollanda gibi ülkelerde öğrencilerin mezun olduktan sonra işe yerleşme ihtimalleri çok yüksektir. Çıraklık uygulamalarının akademik yönden ilerleyemeyen öğrencilerin sistem dışına itilmesinin önüne geçmesi beklenmektedir. Bununla birlikte uygun yaşa gelen öğrencilere çıraklık imkânı sağlanmaktadır. Birçok Avrupa ülkesinde öğrenciler, ilköğretimi tamamlayamasalar bile bir çıraklık programına yerleştirilebilmekte, böylece üretken olmaları sağlanabilmektedir. Böylece okul terk etme oranı azalıp, mezuniyet oranlarının artması yoluyla eğitim ve öğretim sitemlerinin etkililiği artmış olur.

Eğitimcilerin güncel eğitim metodlarını yeterince kullanmalarının sağlanması için uluslararası projelerden faydalanmaları sağlanmalıdır (MEB, 2012). Ayrıca okullara mesleki yönlendirme ile ilgili karar noktasında yardımcı olabilecek kaynaklar sağlanmalıdır (OECD, 2010). Okullarda öğrencilerin meslek seçiminde uzman öğretmenlerin görev alması önemlidir. Öğretmenler, öğrencilere işbirlikçi öğrenme fırsatları oluşturarak istenen davranışı için anlamlandıran geri bildirim sağlayarak, onlara daha fazla seçenek sağlayarak öğrencilerin kendi kararlarını vermelerini sağlayabilmelidir (Deci ve Ryan, 2002). Ancak mesleki yönlendirme personelinin çoğunlukla bu konuda yeterli eğitim almamış olması, personelin öğrencilere iş çeşitleri, mesleki beklentiler ve öğrenme fırsatlarını sağlamak konusunda yardımcı olamamasına neden olmaktadır (Watts, 2009).

Mesleki yönlendirmenin piyasa koşulları konusunda deneyimli fakat psikolojik danışmanlıktan ayrı uzman kişilerce yapılması gerekmektedir. Her düzeyde okul liderleri, öğretmen eğitimcilerini tüm öğretim mesleğinde yer alanların mesleki profilini güçlendirmek gerekmektedir (European Commission, 2012). Mesleki rehberliğin okulu ziyaret eden ajanslar tarafından sağlanması gerekmektedir. Mesleki yönlendirme programları gelişimsel bir yaklaşımla müfredata entegre edilmelidir. Mesleki yönlendirme programları okul personeli dışında topluluk üyelerini de kapsmalı, topluluk üyelerinin okul örgütlerinin müfredat, kaynak tahsisi ve öğretmen yeterliliklerine anlamlı katkıları olabilecektir (OECD, 2004). Türkiye’de de bu sorun yaşanmakta; mesleki rehberlik eğitiminin verilmesi için personel ihtiyacını karşılayabilecek düzeyde yetişmiş öğretmen eksikliği sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Literatürde, öğrencilere erken yaşlarda mesleki yönlendirme yapılmasının gerekliliğine yer verilmiştir (EURYDICE /CEDEFOP (2013; Deci ve Ryan, 2002; Furlong ve Biggart, 1999).

Mesleki yönlendirmenin güçlü olduğu ülkelerde iş piyasasına geçiş % 14 daha hızlı olmaktadır (EURYDICE /CEDEFOP, 2013). Bu nedenle okullarda öğrencilere erken yaşlardan itibaren mesleki yönlendirme yapılmalıdır. Okul sistemlerinde öğrenci merkezli daha güçlü ama daha esnek mesleki yönlendirmeye destek verilmelidir. Okullar, öğrencilerin gelişimsel aşamalarına uygun biçimde mesleki eğitim ve rehberlik yaklaşımını benimsemelidir (Dabula ve Makura, 2013). Okullar aynı zamanda mesleki eğitim ve yönlendirmenin tüm öğrencilerin eğitimlerinin bir parçası olmasını sağlayacak yaklaşımları benimsemelidir. Mesleki rehberlik programları, öğrenenlerin ve toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tasarlanmalı ve uygulanmalıdır (Euvrard 1996:akt: Dabula ve Makura, 2013).

Eğitim sistemleri içinde öğrenme çıktılarının mesleki yönlendirme için kullanılması gerekmektedir. Avrupa ülkeleri mesleki eğitim sistemini oluşturmak için eğitim çıktılarını ve piyasa beklentilerini değerlendirmektedir.

Almanya, Avusturya, Danimarka, Hollanda gibi bazı Avrupa ülkelerinde mevcut ve gelecekteki becerileri ihtiyaçları ile uyum mekanizmaları olduğundan eğitimleri daha fazla talep odaklıdır (European Commission, 2012). Fransa’da ise okullarda biçimlendirici değerlendirme sonuçları temelinde çalışan “ihtiyaç-temelli gruplar” kurulmuştur (OECD, 2011).

Kaynaklar

- Adam, S.(2004). Using learning outcomes: a consideration of the nature, role, application and implications for European education of employing ‘learning outcomes’ at the local, national and international levels. United Kingdom Bologna Seminar, Heriot-Watt University (Edinburgh Conference Centre)Edinburgh, Scotland.
- Bol T., Van de Werfhorst H. (2013). The Measurement of Tracking, Vocational Orientation, and Standardization of Educational Systems: a Comparative Approach. AIAS, GINI Discussion Paper 81.
- Bozgeyikli, H. (2008). Mesleki grup rehberliğinin ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin meslek kararı verme yetkinlik düzeylerine etkisi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* 18, 36-58.
- CEDEFOP (2008). Hayat Boyu Rehberlik İçin Ulusal Politika Kurulması ve Geliştirilmesi. Politika Yapıcılar ve Paydaşlar için Bir Kılavuz. Cedefop, Avrupa Topluluklarının Resmi Yayınlar Bürosu.
- Coetzee, M., Bergh, Z., & Schreuder, D. (2010). The influence of career orientations on subjective work experiences. *SA Journal of Human Resource Management/SA Tydskrif vir Menslikehulpbronbestuur* 8, 1.
- Conkel, Z (2010) *Promoting Viable Career Choice Goalsthrough Career Decision-Making Self-Efficacy and CareerMaturity in Inner-City High School Students: A Test of Social Cognitive Career Theory*. Pro Quest LLC”. Doktora tezi, University of Minnesota.
- Coetzee, M., Bergh, Z., & Schreuder, D. (2010). The influence of career orientations on subjective work experiences. *SA Journal of Human Resource Management/SA Tydskrif vir Menslikehulpbronbestuur*, 8(1).
- Dabula, P. ve Makura, A.H. (2013). High School Students’ Perceptions of Career Guidance and Development Programmes for University Access. *Int J Edu Sci* 5(2), 89-97.
- Deci, E.L., Ryan, R.M., (2002). The paradox of achievement: the harder you push, the worse it gets. In: J. Aronson, ed. *Improving academic achievement: Contributions of social psychology*. New York: Academic Press, 59-85.
- Duman, H., Özpeynirci, R. Ve Bezirci, M. (2005). Bilgi çağının değiştirdiği 21. yüzyılın rekabet anlayışına bağlı olarak geleneksel muhasebeden stratejik muhasebeye. *Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 2(5).
- European Commission (2012). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Rethinking Education: Investing in skills for better socio-economic outcomes. <http://ec.europa.eu/education/news/rethinking/com669_en.pdf>. [10 Ocak 2014].

- EACEA/Eurydice (2010). *New skills for new jobs: policy initiatives in the field of education*. Brussels: Eurydice.
- EACEA/Eurydice, (2012). *Key Data on Education in Europe 2012*. Brussels: Eurydice.
- Eurydice (2011). *Description of education systems in Europe. (Country Reports)*. <<http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/> [30.12.2013].
- Eurydice (2012). *Developing Key Competences at School in Europe: Challenges and Opportunities for Policy* <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/145EN.pdf>. [30.12.2013].
- Eurostat (2011). *Education Statistics*. [Online] <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Education_statistics>. [10 Ocak 2014].
- Eurostat (2012). *Statistics: Education and Training*. <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/education/data/database>>. [10 Ocak 2014].
- Furlong, A., ve Biggart, A. (1999). Framing ‘Choices’: a longitudinal study of occupational aspirations among 13- to 16-year-olds. *Journal of Education and Work* 12(1), 21-35.
- EURYDICE /CEDEFOP (2013). *Labour market outcomes of vocational education in Europe. evidence from the European Union labour force survey*. <http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/5532_en.pdf>. [02.01.2014].
- Euroguidance (2012). *2012 yılı mesleki rehberlik ve danışmanlık hizmetleri çalıştay raporu*. Euroguidance, Ankara.
- Gibbs, R., Poskitt, J. (2010). *Student Engagement in the Middle Years of Schooling (Years 7-10): A Literature Review*. Report to the Ministry of Education. Ministry of Education, New Zealand. <http://www.educationcounts.govt.nz/_data/assets/pdf_file/0010/74935/940_Student-Engagement-19052010.pdf> [11 Ocak 2014].
- Heslin, P.A. (2005). Conceptualizing and evaluating career success. *Journal of Organizational Behavior* 26, 113–136
- Joseph Ojo, B. ve Eunice Olufunmilayo, O. (2013). Effects of group guidance and counselling techniques on students’ vocational maturity in Ekiti State secondary schools, Ekiti State, Nigeria. *European Scientific Journal* October 9(29), 1857 – 7881.
- Lavonen, J. vd.(2008). Students’ motivational orientations and career choice in science and technology: a comparative investigation in Finland and Latvia. *Journal of Baltic Science Education* 7(2), 86-102.
- Lazarus, K.U. ve Ihuoma, C. (2013). The Role of Guidance Counsellors in the Career Development of Adolescents and Young Adults with Special Needs. *British Journal of Arts and Social Sciences* 16(1), ISSN: 2046-9578.
- Manitoba (2004). *Manitoba Education, Citizenship and Youth and Manitoba Advanced Education and Training Cataloguing in Publication Data. The Role of Guidance in Post Secondary Planning: Findings for Manitoba*. Ministers of Manitoba Education, Citizenship and Youth and Manitoba Advanced Education and Training.
- MEB (2012). *Türkiye’de Hayat Boyu Öğrenmenin Geliştirilmesi Projesi. TİSK - HBÖ Çalışma Grubu*

- MEB (2013). Millî Eğitim Bakanlığı Meslekî Ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi Ve Eylem Planı 2013-2017. <http://mtegm.meb.gov.tr/dosyalar/MTE_Strateji_Belgesi_ve_Eylem_Plani_TASLAK_10.05.2013.pdf> [2 Ocak 2014].
- Mosberger, B. vd. (2012). Grup Ortamında Uluslararası Mesleki Yönlendirmede Yöntemler El Kitabı. NAVIGUIDE Grup Ortamında Mesleki Yönlendirmede Uluslar arası Yöntem Veri Seti. Lifelong Learning Programme. Abif – Analysis Consulting and Interdisciplinary Research Einwanggasse, Vienna.
- Nuyen,J. (2011) *Impact of Group Intervention on Problem-Solving and Self-Efficacy in Career Decision-Making*. ProQuest LLC, Ph.D. Dissertation, DrexelUniversity.
- OECD (2003). Education Policy Analysis. Career Guidance: New Ways Forward. (Chapter 2). OECD Publishing. Doi: 10.1787/epa-2003-en
- OECD (2004). *Career guidance and public policy bridging the gap*. OECD publishing. ISBN-92-64-10564-6, Paris, France.
- OECD (2011). Review on Evaluation and Assessment Frameworks for Improving School Outcomes Country Reviews and Country Background Reports. <<http://www.oecd.org/edu/evaluationpolicy>>. [2 Ocak 2014].
- OECD (2010), *Career guidance, in Learning for Jobs*, OECD Publishing.
- OECD (2012), *Education at a Glance 2012: OECD Indicators*, OECD Publishing.
- Ültanır, E. (2012). The factors affecting career guidance and current status of career guidance services in Turkey. Problems of Education In The 21. Century 48, 135-147.
- Yeşilyaprak, B. (2012). The paradigm shift of vocational guidance and career counseling and its implications for Turkey: an evaluation from past to future. *Educational Sciences: Theory & Practice* 12(1),111-118.
- Watts, A.G. (2013). Career Guidance and Orientation. Revisiting global trends in TVET Reflections on theory and practice (Chapter 7). UNESCO-UNEVOC International Centre. International Centre for Technical and Vocational Education and Training. ISBN 978-92-95071-57-5.

İletişim:

Işıl Gülmez

Karamürsel Anadolu Lisesi

Kocaeli, Türkiye

E-posta: isilgulmez@yahoo.com